

Lõunamaalaste *pihiisa*

KÜSIS ELINA KONONENKO
FOTO OLIVER TOPPER

Eestist lahkunud ja nüüd Barcelonas elav kirjanik **Jan Beltran** (41) toob oma romaanides Vahemere maad ja sealsed inimesed lugejani võimsa poetilise sisseelamisega, hoopis teisel kujul, kui võimaldaks reisiraamatud.

Olete avaldanud eesti keeles kolm romaani. Miks ei ole me teist midagi rohkem kuulnud? Teie päris nimi on Priit Kivi.

J. B.: Tegelikult ei ole minu eesmärk luua enda ümber müstilist oreooli, ma ei pea vajalikuks varjata, kes olen. Olulisem on siiski looming, mis peaks mu isiku varjutama. Hea lugeja oskab lugeda ridade vahelt, saades nii ettekujutuse ka kirjanikust endast. Pseudonüümi kasutamine tuli iseeneslikku rada pidi, selle puhul oli oma roll paaril minu elus väga tähtsal inimesel.

Kes te ikkagi olete? Millega veel tegelete?

Ma ei teagi, kes olen, ja see ei oma minu jaoks ka tähtsust. Parafraaseerides Hispaania kirjanikku Federico Garcia Lorcat: "Ma ei muretsenud oma sünni pärast, nii ei muretse ma ka oma surma pärast." Olen neljakümnendate alguses, minu elus on üks väga oluline inimene, kes on minu kõrval iga päev. Mul on sõbrad ja minu looming, mis on minu kapital. Püüan tegeleda heade mõtete levitamisega.

Miks ja millal Eestist lahusite?

Lahkusin 1999. aastal isiklikel

põhjustel, läksin Soome ja seejärel Portugal. Juba teismelisena teadsin, et tahan elada lõunamaal. Võib-olla vemmeldab minus mõne kauge esiisa rännuhimuline veri, võib-olla on põhjus nõukogude ajas, mis lasi laias maailmas vabalt vaid kirjanduse kaudu reisida. Usun, et üheks lahkumise põhjuseks olid ka pikad pimedad talved ja Eesti väiksus, mis mõjus mulle kuidagi lämmatavalt. Lõunamaal saabub ööpimedus küll varem, kuid see ei ole külm ja kõle, vaid soe ja sume, mida täidab sooja Vahemere laine- muusika ja kirikumüüride vahel kihutavate nahkhiirte tiivavuhin.

Miks just Hispaania?

Lissabon oli end viie aastaga minu jaoks ammendanud. Kogesin seal sama tuttavat tunnet – justkui õhku oleks väheks jäänud. Kaudselt jutustab sellest ka minu viimane romaan. Aga elu pakub ootamatusi ja Barcelonasse maandumine oli üks neist. Viibinud siin nädala, olin kindel, et see on minu koht, ja kindel olen selles ka nüüd, kuus aastat hiljem. Barcelona on väga multikultuurne, liberaalne ja optimistlik. Võib-olla hoiab mind siin vana Euroopa kultuuriruum, kus on oma kindel koht traditsioonidel, kuid ka

vabameelsusel ja lugupidamisel. Mulle sobib ladina rahvaste elustiil, mis ei sega töötamist ja inimsuhteid. Kahtlemata mängib oma osa ka Vahemere mahe kliima. Ent see kõik ei tähenda, et sattusin paradiisi, kus probleeme poleks. Üks Hispaania vana laul räägib noorest mehest, kes nuttis selle pärast, et tal polnud jala-varje. Nuttis seni, kuni nägi santi, kel ei olnud jalgu...

Kas teie raamatuid on ilmunud ka hispaania keeles?

Praegu veel mitte, kahe suurema kirjastusega käivad läbirääkimised "La mala vida ehk neetud elu" avaldamiseks, tõlkimisega on algust tehtud. Eelkõige on kohalikele põnev see, millistes värvides mina kui välismaalane Hispaaniat näen. Kõik minu siinsed sõbrad-tuttavad kipuvad jutustama oma lugusid, et aga raamatusse pääseda.

Teie esimesed tõsielul põhinevad raamatud räägivad kohati üsna drastilistest inimsaastustest.

"La mala vida ehk neetud elu" ja "Nora" tegelaste prototüübid jooksutas elu ise mulle ette. Arvan, et hispaanlaste avatuse algeid tuleb otsida

Barcelonas elav Jan Beltran hindab ladina rahvaste elustiili ja Vahemere kliimat.

katoliku usust, kus pihil käimise kaudu saadakse andeks kõik patud. Teatud moel olin ma neile inimestele omamoodi pihhiisa, kuid samas ei sindunud mind vaikimise kohustus ning kõik on kirja pandud nende endi nõusolekul. Luteri usust tõlgendatakse inimeste avameelsust kui nõrkust ja saamatust ning oma pattu kannad sa surmani. Hea näide on Tammisaare "Tõde ja õigus", mida võiks pidada eesti rahva teiseks piiblikuks.

Kui palju olete elu viletsust ise tunda saanud?

Kas nüüd just viletsust, kuid pükisrihma pingutamist on aeg-ajalt ette tulnud. See, et olen viimased neli aastat tegelenud ainult kirjutamisega, nõuab samuti paljust loobumist. Kuid ilma ohvrita ei sünni kunsti. Õnneks on Hispaanias kõik head asjad (pean silmas vaimutoitu) odavad või suisa tasuta. Seda ütles minu hea sõber, näitleja Eva Vilt-Malleus, kes elab samuti Hispaanias.

Teie teostes on tähtsal kohal naised, keerukate saatuste ja iseloomudega.

Olen naisi pidanud alati omamoodi kanglasteks. Kui kaugele ajaloos

Jan Beltrani raamatud

"La mala vida ehk neetud elu", 2009 (valiti 2009. aasta Betti Alveri kirjanduspreemia nominentide hulka)

"Nora", 2010

"Jumala poolt hüljatud", 2011

ka ei vaataks, on naised alati suurimad kannatajad, kuid samas elu edasiviijad. Minu romaanide kangelannad on tugevad naised, kes ei anna alla ka kõige lootusetumates olukordades. Viimase raamatu "surmava haiguse poolt märgistatud" Manuela saatuse õnnetu kääbuslapse emana on täis kannatust, millega aadliproua kõigele vaatamata hakkama saab.

Kui head on teie enda suhted naistega?

Inimene on inimene, olgu ta mees või naine. Head suhted sünnivad usaldamisest ja ühistest väärtushinnangutest. Kuid omajagu rolli mängib ka inimestevaheline keemia, mis saab alguse silmapilgust, puudutusest, samadest mõtetest või heast sõnast. Minu elus on mitmeid naisi, keda pean kalliks ja kellel mu elu oleks märksa vaesem, ka loominguliselt.

"Olen naisi pidanud alati omamoodi kanglasteks."

Kas kirjutamine on üldse teie jaoks töö?

Kirjutamine on loomulikult igale kirjanikule ka töö, kuid tegu on unistuste ametiga ehk siis sellisega, kus töö ja nauding käivad käsikäes. Minu jaoks saabub kergendushetk siis, kui kõik sõlmed saavad seotud ja taustmaterjal tervikuks "maalitud". Kuna ma ei poolda ka ilukirjanduses ajaloolist või ühiskondlik-poliitilist ebatäpsust, siis võtab teose valmimisel suure osa ajast eeltöö raamatukogudes ja arhiivides.

Kas ka praegu on midagi käsil?

Usun, et igal kirjanikul on alati mingi raamat kirjutamisel, kui mitte paberil, siis keerleb see peas. Seekord on teoksil märksa suurem ettevõtmine, kirjutatan seda kahasse Oliver Topperiga, kes on minu senised raamatud nii toimetanud kui ka kirjastanud. Lugu räägib ühest võõrsil

elanud erakordsest ja kurva saatusega eesti mehest, lugejateni jõuab see tuleva aasta maikuus.

Kas olete kursis tänapäevase Eesti kirjandusega?

Mõneti ikka. Vaid oma subjektiivse arvamusega – vahel on silma hakanud, justkui puuduks nüüdisaegsetel kirjanikel aeg-ajalt kindel suund, justkui otsitakse, millest ja kuidas kirjutada. Ka on kummastav, et Eestis on kirjanikud ja kriitikud tihti ühes ja samas isikus. Kuid kõige selle seletuseks sobib ilmselt taas Eesti väiksus. On ammu tõdetud, et sind ümbritsev suurem füüsiline kultuuriruum loob kirjutamiseks märksa soodsama kasvupinnase.

Minu lemmikud on aga pagulas-kirjanikud: Karl Ristikivi, Karl Rumor-Ast ja Valev Uibopuu, kuid ka Eduard Vilde, Oskar Luts, ning on teisigi.

Kui elu poleks teid võõrsile viinud, milliseid raamatuid siis kirjutaksite?

Ma ei ole kindel, kas Eestisse jäädes oleks minust kirjanik saanud – Lissabon tegi minust kirjaniku. Või kui, siis võib-olla oleksin muinasjutukirjanik.

Mis võiks teid ükskord Eestisse tagasi tuua?

Eks aeg annab arutust. Minu puhul on määrav ühiskond, kus ei ole esikohal vaid n-ö põhjamine majanduslik heaolu, vaid kus on palju märkimisväärsem koht just tunnetel ja üksteisest hoolimisel.

Milliseid pilte-lõhnu-värve mäletate oma lapsepõlvest Võrumaal Antslas?

Üks pilt, mis mind lapsepõlvest kummitab, on seotud raudtee ja rongidega. Mulle meeldis seista raudteel, tunda paljaste taldade all päikesest tuliseks köetud rööpaid, oodata rongi ja viivitada raudteelt põgenemisega niikaua, kuni vedurijuht pänniliselt vilet laskma hakkas. Mind uimastas tõrvaga immutatud liiprite lõhn ja kuumusest virvlev suveõhk, mis taamal rohetava metsatuka ja pronksja soojärve pinnalainetuse oli-maalilikuks looduspildiks värvis.